

Válek, František

[Yelle, Robert A. (2019). Sovereignty and the sacred: secularism and the political economy of religion]

Sacra. 2020, vol. 18, iss. 1, pp. 54-55

ISSN 1214-5351 (print); ISSN 2336-4483 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143013>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Yelle, R. A. (2019). *Sovereignty and the Sacred: Secularism and the Political Economy of Religion.*

Chicago – London: The University of Chicago Press, 304 s.
ISBN: 978-0-226-58545-1

František Válek, FF UK, Ústav filosofie a religionistiky
e-mail: valemfrantisek@gmail.com

Ve své nedávné monografii se Robert A. Yelle zabývá usouvztažením *náboženství* (v jeho pojetí definovaném jako vztah k transcendentnu, jako *spiritual economy*) a *moci* (povětšinou ve smyslu moci panovnické/státní/politické, ale okrajově také např. ve smyslu moci člověka nad sebou samým). Jeho deklarovaným cílem je přeformulovat teorii náboženství a ukázat přínos religionistiky a dějin náboženství k pochopení (současné) povahy lidstva. Dle jeho názoru totiž religionisté často selhávali v ospravedlnění své disciplíny přílišným zaměřením na čistě filologické a historické studie, které k tomuto cíli nevedou. Jádrem jeho teze je, stručně řečeno, že *náboženství* a *moc* v podstatě splývají v jedno a jsou silně navázány na ekonomiku. Svě tvrzení se snaží podepřít poměrně obsáhlou srovnávací studií z dějin náboženství.

Posvátno i moc chápe autor jako *stavy výjimečnosti*, tedy jako něco, co přesahuje a stojí mimo řád (a co díky tomuto postavení může řád stanovovat). Bytí mimo řád se pak projevuje mimo jiné i iracionálním a neekonomickým jednáním v rámci projevů náboženského chování. Autor postuluje, že v tomto ohledu je náboženství odvislé od produkce ekonomického přebytku a tím je ekonomikou spoluutvářeno. Rituální „stravování“ tohoto přebytku přirovnává ke konzumerismu v kapitalistické společnosti a náboženství (na základě paralely z biologie) označuje za parazita – s upřesněním, že se tento výraz nepoužívá v pejorativním významu. Tato vazba na ekonomiku platí podle autora i v případech, že některé náboženské chování samo deklaruje odpor a odtržení od materiálního světa a tím i ekonomiky. Vybírá si pro to vhodné příklady, např. žebravé mnichy, kteří ekonomickou aktivitu sice odmítají, ale zároveň jsou díky ní živeni. Ekonomicky založenou podstatu náboženství ukazuje také na případech, kdy provinění a jeho odčinění je popisováno jako jistá forma dluhu a jeho splácení. Zároveň ukazuje, že posvátno je vlastně módem moci. Oběť, tedy „strávení“ ekonomického přebytku, je především demonstrací moci, nikoliv dar (božstvu). V oběti pak vidí základní výraz dalšího pojítka mezi moci a náboženstvím – obojí je ve své podstatě vždy založeno na násilí.

Ač zaměřením indolog, Yelle se soustředí především na historické případy z judaismu, křesťanství či starověkého Říma. K dalším kulturním okruhům se vztahuje spíše okrajově. Specifikem jeho práce je dosti silně zaměření na sekundární komentáře a interpretace zvolených příkladů z dějin náboženství a na klasické teoretiky náboženství či filozofy. Přestože tedy Yelle deklaruje, že je třeba tvrzení opřít o historická fakta, často spíše klouže po povrchu komentářů,

bez hlubších historických souvislostí, a z dějin náboženství si vhodně (někdy i méně vhodně) vybírá takové příklady, které ilustrují jeho pohled. Tuto praxi občasné doprovází tvrzením, že tento pohled není vyčerpávající a v žádném případě nechce problematiku shrnout pod rčení „za vším hledej peníze“. Celkový dojem je ale spíše opačný, což podporují i zmínky o podstatné změně v teorii náboženství.

V takovémto případě je, myslím, lepší pokusit se odfiltrovat snahy o novou teorii náboženství, která se zdá být značně reduktivní, či další příliš silná tvrzení, a zaměřit se na zajímavé postřehy, ke kterým autor dochází. Ti, kteří se chtějí zabývat vztahem náboženství, moci, násilí a ekonomiky, zajisté ocení bohaté odkazy na sekundární literaturu a na poměrně širokou škálu jevů, které je možné v tomto ohledu dále zkoumat. Vynesení ekonomického pozadí náboženského chování do popředí a zdůraznění vzájemného formování náboženství, ekonomiky a mocenského systému si zajisté zaslouží naši pozornost. Ačkoliv se nedomnívám, že by takový přístup byl čerstvou novinkou ani zjištěním odhalujícím podstatu náboženství, jedná se o vhléd, který stále není v religionistickém bádání dostatečně a široce reflektován. Autor také mnohokrát ukazuje, jak nesamozřejmé je naše společenské, politické, ekonomické i etické uspořádání a jak je pojetí sekulárního západního státu silně zakořeněno v křesťanské tradici. Splynutí pojmů *náboženství* a *moc* vede v autorově argumentaci také ke zdůraznění toho, že i současná *sekulární* moc stojí na násilí a její nenáboženská povaha je v mnohém pouze zdánlivá. V tomto může být kniha přínosem také pro nereligionisty (zde ovšem hrozí sklouznutí k redukcionismu). Osobně mě kniha zajisté přiměla podívat se na některé fenomény z jiného úhlu pohledu. Můj celkový dojem je však značně ambivalentní. Na druhou stranu je třeba přiznat, že v jiných recenzích (např. Johnson, 2020 nebo Tietje, 2019) si tato kniha vysloužila mnoho chvály.

Použitá literatura:

- Johnson, P. C. (2020). Sovereignty and the Sacred: Secularism and the Political Economy of Religion, by Robert A. Yelle. *Sociology of Religion*, 81(2), 240–242.
- Tietje, A. D. (2019). Sovereignty and the Sacred: Secularism and the Political Economy of Religion. By Robert A. Yelle. *Journal of Church and State*, 61(4), 704–706.